

De vernederende teloorgang van West-Berlijn

Lezing en debat met schrijfster Katja Lange-Müller in Amsterdam

Achtergrond - 20 november 2013 - Auteur: Marja Verburg

De toestroom van mensen met geld maakt Berlijn kapot, zegt Katja Lange-Müller. De schrijfster die in 1984 uit de DDR naar West-Berlijn kwam, schildert tijdens een lezing in Amsterdam een behoorlijk negatief beeld van de Duitse hoofdstad. "Het oude West-Berlijn ziet er uit als Detroit na de ineenstorting van de auto-industrie."

"Ik noem ons aboriginals", zegt Katja Lange-Müller. Ons, dat zijn mensen die al voor de val van de Muur in Berlijn woonden. "Berlijn is altijd in verandering, dat was vroeger ook al zo", aldus de schrijfster. "Maar ik houd het er nu niet meer uit. Daarom woon ik sinds een paar maanden in Istanbul." Daar werkt ze aan haar nieuwe boek, vertelt ze aan een volle zaal in Spui 25, het debatcentrum van de Universiteit van Amsterdam.

Toch is Berlijn bij veel jongeren, schrijvers en kunstenaars in bijvoorbeeld Amsterdam en Parijs nog steeds een hype, zegt Nicole Colin, hoogleraar Duitse taal en cultuur aan de UvA, die het gesprek met Lange-Müller leidt. Zij vinden de lage huren aantrekkelijk. "Ja, maar die huren worden elke dag hoger. Er is geen houden aan", antwoordt Lange-Müller nog voor Colin is uitgesproken.

De toestroom van rijke mensen naar Berlijn maakt de stad kapot, aldus de schrijfster. Iedereen met een beetje geld koopt een huis en investeert in onroerend goed. Rijke West-Duitsers bijvoorbeeld, Zwitsers en jonge mensen uit Frankrijk "met geld van papa". In de jaren negentig kwamen de creatieve Europeanen naar de stad, zegt Lange-Müller. "Nu komen degenen die dat gehoord hebben en die niet creatief zijn." Maar op een dag wordt die zeepbel ook wel weer doorgeprikt, vervolgt ze berustend. "Dan trekt de karavaan weer verder. Dat zag je ook in New York."

Bahnhof Zoo

Katja Lange-Müller is een van de bekendste hedendaagse Duitse auteurs. Ze groeide op in de DDR, waar haar moeder lid was van het Zentralkomitee van de Oost-Duitse communistische partij SED. Zelf werd ze als 16-jarige van school gestuurd en door

de Stasi, de Oost-Duitse geheime dienst, in de gaten gehouden. Sinds 1984 woont ze als auteur in West-Berlijn.

Het West-Berlijn dat Lange-Müller uit de jaren tachtig kent, is heel snel, *blitzartig*, verdwenen, zegt ze. Al vijf jaar na de val van de Muur had ze een vrouw uit Ohio op bezoek die 35 jaar eerder in West-Berlijn had gestudeerd. Lange-Müller ontving haar in haar woning in Wedding, een oude West-Berlijnse arbeiderswijk. “Hé, je woont weer in het Oosten”, zei de Amerikaanse. Toen ze de Oost-Berlijnse wijken Mitte en Prenzlauerberg bezochten, dacht de vrouw dat ze in het Westen waren. Lange-Müller: “Mitte is chique, de oude West-Berlijnse delen zien er uit als Detroit na de ineensstorting van de auto-industrie.”

Vooraf Oost-Berlijn heeft geprofiteerd van de *Wende*. In West-Berlijn verdwenen de theaters en andere voorzieningen, verzucht de schrijfster, “tot en met het vernederende einde van Bahnhof Zoo aan toe”, het West-Berlijnse station waar alle internationale treinen aankwamen, maar dat plaats moest maken voor het nieuwe Hauptbahnhof.

Met de val van de Muur verdwenen veel voordelen die voor inwoners van West-Berlijn golden: vrijstelling van de dienstplicht bijvoorbeeld, of de *Berlin-Zulage*, een toeslag voor alle werknemers ter compensatie voor de ongemakken die het wonen in de gedeelde stad met zich meebracht. “Veel professoren verdwenen van de universiteit. Zij waren hier voor die *Zulage*. En veel studenten die bijverdienden als taxichauffeurs verdwenen ook. Zij bedachten dat ze toch liever papa’s bedrijf in West-Duitsland overnamen.”

Junkies en hiv

In haar boek ‘Böse Schafe’, waaruit ze in Amsterdam voorleest, beschrijft de voormalige Oost-Duitse de sfeer in Berlijn in de jaren tachtig. Voor haar werd die mede beïnvloed door haar werk in een psychiatrische kliniek. Lange-Müller maakte na haar komst in West-Berlijn de opkomst van de junkies mee en de eerste patiënten die geïnfecteerd bleken te zijn met hiv. “Ik werkte in de DDR ook in de psychiatrie. Ik dacht: ik ken dat wel. In het Oosten hadden we ook verslaafden. Maar dat waren alcoholisten, met van die rode opgeblazen gezichten.” Junkies bleken een heel ander verhaal. “Ik was aan het begin enorm onder de indruk. Die junkies zagen er zo cool uit, met hun tatoeages. En van heroïne krijg je geen rimpels.”

En toen explodeerde de hiv-bom, vertelt Lange-Müller. “Daar wisten we toen nog niets over. Meer dan de helft van de mensen bij ons in de psychiatrie was geïnfecteerd. In een half jaar zag je ze vervallen. Ze werden zwakker, dunner,

kregen heel snel leverproblemen.” Voor haar boek wilde Lange-Müller iets met het woord *Schuß* doen: het Duitse woord voor een *shot* heroïne, maar ook voor een schot uit een pistool. De jaren tachtig werden nou eenmaal ook bepaald door de Muur, legt ze uit: “Er zijn zo’n tweehonderd Oost-Berlijners gevallen aan de Muur. In mijn boek valt ook een West-Berlijner aan een *shot*, alleen niet uit een geweer.”

Het lot van de junkies in de psychiatrische kliniek heeft haar lang beziggehouden, zegt Lange-Müller. “Dat mensen vragen om opgenomen te worden, vast te mogen blijven zitten, omdat ze het drugsgebruik zelf niet kunnen laten. In de DDR was het makkelijk om iemand gedwongen op te laten nemen. In het Westen niet. Als junkie kan dat niet eens, ook niet als je dreigt zelfmoord te plegen. Je krijgt therapie, maar na een paar dagen word je weer ontslagen. Dan zie je hoe hard de democratie kan zijn. En dat ook vrijheid haar schaduwzijden heeft.”

Katja Lange-Müller sprak op dinsdag 19 november in het Amsterdamse debatcentrum Spui 25 de [Reeks Poëtica](#), een samenwerkingsproject van het Duitsland Instituut Amsterdam, de Universiteit van Amsterdam en het Genootschap Nederland-Duitsland, waarin Duitstalige auteurs worden voorgesteld.

Dit is een artikel gedownload via duitslandinstituut.nl.

Artikel: <https://duitslandinstituut.nl/artikel/110/de-vernederende-teloorgang-van-west-berlijn>